

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Analýza reprezentace squatu Klinika

Šimon Vaník

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

Analýza reprezentace squatu Klinika

Šimon Vaník

Vedoucí práce:

Mgr. Ladislav Toušek, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Obsah

1 ÚVOD	1
2 CÍLE PRÁCE	4
3 TEORETICKÁ ČÁST	5
3.1 Reprezentace.....	5
3.1.1 Teorie reprezentace	5
3.1.1.1 Reflektivní teorie	5
3.1.1.2 Intencionální teorie.....	6
3.1.1.3 Konstruktivistická teorie	6
3.1.2 Reprezentace a média	7
3.2 Agenda setting	8
3.2.1 Dva stupně nastolování agendy	9
3.2.2 Framing (rámcování)	9
3.2.3 Priming (vypíchnutí).....	10
3.2.4 Gatekeeping	11
3.3 Účinky médií	12
3.3.1 Krátkodobé a dlouhodobé účinky	14
3.3.2 Obecné dělení dle McQuaila	15
3.3.3 Konkrétní účinky médií	15
4 METODOLOGIE.....	19
4.1 Výběrový soubor.....	19
4.2 Kvantitativní a kvalitativní obsahová analýza	20
5 PRAKTICKÁ ČÁST	22

5.1 Aktéři	22
5.2 Instituce	25
5.3 Činnosti.....	27
5.4 Atributy.....	30
5.5 Shrnutí.....	32
6 ZÁVĚR	35
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	36
7.1 Knižní zdroje.....	36
7.2 Elektronické zdroje	37
8 RESUMÉ	38
9 PŘÍLOHY	39

1 ÚVOD

Média hrají v našich životech důležitou roli. Dnes jsou téměř všudypřítomná, ovlivňují naše mínění a aniž bychom si to uvědomovali, často ovlivňují i to, o čem přemýšlíme, o čem mluvíme a naopak co se tématem k hovoru nestane. Obsah sdělení, který je prezentován v médiích jako problém, se často problémem stává nejdříve v myslích příjemců, což může později vést i k problému reálnému. Jinými slovy média jsou nám často jediným zdrojem informací a tím konstruují realitu kolem nás.

Tato práce je zaměřena na to, jakým způsobem média reprezentují pražský squat Klinika a tím ovlivňují jeho vnímání veřejností. Tento squat se nachází v Jeseniově ulici na Žižkově. Jedná se o budovu bývalé plicní kliniky (odtud pochází jeho název), která dlouhodobě postrádala využití a postupem času chátrala. Budovu převzala skupina squatterů a aktivistů na konci roku 2014 s cílem vytvořit zde autonomní sociální centrum, které by bylo přístupné široké veřejnosti. Ihned po převzetí došlo k vyklizení objektu, který byl v žalostném stavu (viz příloha č. 1) a postupné renovaci prostor. Ovšem po pouhých deseti dnech byla budova vyklizena policií kvůli nařízení úřadů. Squatteři neměli oficiální povolení budovu, která patří státu, užívat. Po měsících vyjednávání s úřady, několika demonstracích a benefičních koncertech skupina squatterů a aktivistů vyhrála oficiální výběrové řízení na užívání budovy a od března 2015 jim bylo povoleno užívání objektu. Na místě vznikla například kavárna spojená s knihovnou (viz příloha č. 2), zahrada, dílna a místnosti určené ke konání přednášek a seminářů pro širokou veřejnost.

V současné době panuje kolem existence Kliniky opět zmatek. Úřady neprodloužily uživatelům povolení k obývání a užívání objektu protože údajně našly jiné využití. Objevila se tedy další výzva k vystěhování objektu, ale zatím k tomu v době psaní této práce nedošlo. Na scénu se vynořily problémy s původní kolaudací budovy a tak není

jasné, zda může být vůbec státem legálně užívána. Squatteréři a aktivisté tedy nadále na Klinice zůstávají.

Oficiálně toto místo získalo označení Autonomní sociální centrum Klinika a vyhýbá se slovu squat. Oxfordský slovník (2016, squat) definuje squat jako budovu obývanou lidmi bez potřebného povolení. Podmínku obývání Klinika splňuje jednoznačně, budova je totiž obydlena trvale i přes noc, stále slouží mimo jiné i k bydlení. Druhou podmínku týkající se patřičného povolení střídavě splňuje a porušuje. Lze se domnívat, že neexistuje pouze jedno správné řešení a můžeme tedy Kliniku nazývat jak autonomním sociálním centrem, tak squatem. V této práci je použit hlavně pojem squat a to především proto, že na počátku tento projekt jako squat vznikl (tedy budova byla užívána bez patřičného povolení) a označení se vžilo.

V době vzniku squatu Klinika jsem měl nevalné povědomí o existenci squatů v České republice. Avšak s medializací událostí kolem tohoto squatu jsem se začal o dění na tomto poli zajímat, což byl jeden z důvodů výběru tématu této práce. V případě Kliniky k této medializaci nedochází pouze z důvodů v těchto případech běžných, jako jsou majetkoprávní spory, ale také díky zapojení aktivistů (squatterů) z Kliniky do pomoci imigrantům v rámci tzv. uprchlické krize, což je aktuálně v médiích velmi oblíbené téma napříč celou Evropou.

V povědomí větší části českých občanů je squatting chápán jako něco, k čemu se váží negativní konotace a svůj podíl na tom zajisté mají média (Myšák 2013, s. 54). Squatteréři jsou často zaměňováni s vandaly a obecné povědomí o tom, že squatting může být i něco jiného než nelegální obsazení a ničení budov, je malé. Výskyt squatů u nás je téměř výlučně vázán na hlavní město Prahu, tudíž většina obyvatel ČR má minimální šanci se dostat do osobního kontaktu se squatterem a je tedy odkázána na zprostředkované informace.

Nejprve budou představeny cíle této práce, procesu samotné reprezentace a médiím se pak věnuje teoretická část. Jak je reprezentována Klinika práce zkoumá pomocí kvalitativní a kvantitativní obsahové analýzy. Popisu těchto metod je věnována kapitola Metodologie. V praktické části se práce zaměří na výsledky výzkumu analýzy reprezentace squatu.

2 CÍLE PRÁCE

Cílem této bakalářské práce je zjistit a kriticky reflektovat, jak média reprezentují squat Klinika v České republice ve zkoumaném období od prosince 2014 do února 2016. Jedná se o období od samotného obsazení budovy squatterů, až po doposud nejasné ukončení/vystěhování v březnu 2016. Vzhledem ke zvolenému tématu bude tohoto cíle dosaženo výzkumem korpusu textů z domácích médií a to za pomoci obsahové analýzy.

3 TEORETICKÁ ČÁST

Cílem této kapitoly je objasnit, jak média vytvářejí obraz o referovaném tématu, jak ho reprezentují. K tomu bude použito několik konceptů, které hrají v tomto nastolování mediálního obrazu roli. Jedná se o koncept samotné reprezentace, koncept *agenda setting* a o účinky médií.

3.1 Reprezentace

Pod reprezentací si můžeme představit cokoliv od národních reprezentačních týmů až po reprezentaci ve formě představitele státu. Jednotčím prvkem je zde to, že se vždy jedná o zastoupení. Nemůžeme na mistrovství světa poslat všechny hokejisty z ČR a tak pošleme pouze úzký výběr, který má za úkol zastoupit ostatní. V běžném pojetí můžeme reprezentaci chápat asi takto: *„Reprezentace znamená užívání řeči k zobrazení nebo vyjádření něčeho smysluplného o světě tak, aby tomu rozuměli ostatní lidé.“* (Hall 1997, s. 15).

3.1.1 Teorie reprezentace

Podle Halla existují tři možné způsoby jak přistupovat k reprezentaci významu pomocí jazyka. Jedná se o reflektivní, intencionální a konstruktivistický přístup. *„Všechny vychází ze snahy odpovědět na otázky jako, odkud přichází význam nebo jak můžeme sdělit „skutečný“ význam slova nebo obrazu (1977, s. 24).“*

3.1.1.1 Reflektivní teorie

Tato teorie předpokládá, že významy jsou uloženy ve věcech (lidech, objektech, myšlenkách) samotných. Jazyk sám tedy význam neprodukuje, není jeho tvůrcem, ale pouze ho odráží jako zrcadlo. Reflektivní teorie je

ze tří zmíněných nejstarší a byla používána již v antice. Zde se váže k pojmu „mimesis“, který za použití jazyka, malířství či poezie imituje, zrcadlí přírodu. Proto je tato teorie také někdy nazývána mimetickou. V období modernity je reflektivní teorie základním předpokladem, na kterém staví celý pozitivistický přístup ve vědě. Předpokládáme zde, že díky vědě můžeme přijít na jediné správné řešení, na jednu správnou a neměnnou pravdu (Reifová 2004, s. 213).

3.1.1.2 Intencionální teorie

Tento přístup je založen na zcela odlišných základech. Význam zde nevytváří vzorová realita ale samotný producent sdělení. Slova zde znamenají to, co si přeje autor, aby znamenala. Důvod, proč má tato teorie své zastánce je ten, že každý kdo s někým komunikuje, volí vhodná slova tak, aby dosáhl konkrétního významu, který je pro něj žádoucí. Problematické je zde to, že nikdo nedokáže oprostít svoje sdělení od okolních vlivů. Vždy komunikujeme jazykem, který je již velmi dlouho používán a má zakořeněné svoje významy. Dle Halla (1997, s. 25), abychom mohli být jedinými nebo unikátními zdroji významů v jazyce, museli bychom mluvit soukromými jazyky.

Díky výše popsanému je tato teorie základem analýzy propagandy, ideologie a manipulace a je jakýmsi mezistupněm mezi teorií reflexivní a konstruktivistickou (Reifová 2004, s. 213).

3.1.1.3 Konstruktivistická teorie

Podle třetí teorie nemůžou fixovat význam v jazyce ani mluvčí ani věci samy o sobě. Jak říká Reifová (2004, s. 213), konstruktivistická „*teorie předpokládá, že významy jsou součástí lidí, kteří je do věcí až*

sekundárně, provizorně a dočasně promítají pomocí znakových systémů.“ Význam tedy konstruuje my za použití reprezentačních systémů. Od toho se odvíjí název tohoto přístupu (Hall 1997, s. 25).

Konstruktivistická teorie je v kontextu této práce tou nejdůležitější. Stala se totiž základem postmoderní diskuze o vztahu masových médií a jejich schopnosti zobrazovat skutečnost (Reifová 2004, s. 213).

3.1.2 Reprezentace a média

V případě reprezentace v médiích zastupuje většinou aktér/aktéři nějakou větší skupinu lidí – reprezentuje ji. V rámci vyobrazení konkrétního tématu dochází k zobrazení způsobem, který již byl použitý a je svým způsobem zažitý. Aktéři sdělení jsou zobrazováni v prostředí a při činnostech, které jsou jim přisuzovány již z předchozí zkušenosti. Jedná se tedy o proces, kdy se abstraktním a ideologickým pojmům dává konkrétní podoba (Jirák a Köppllová 2007).

Dochází zde ke stereotypizaci. *„Zakořeněné a médií sdílené stereotypy jsou zdrojem informací o společnosti, v níž média působí“* (Burton 2001, s. 194). Koncept reprezentace nám tedy říká, že to co média zobrazují, jak určitou skupinu lidí reprezentují, není její skutečný obraz, ale pouze ukázka určitých pohledů na sociální skupiny.

Zde můžeme vidět užitečnost reprezentace a zároveň její největší problém. Užitečnost spočívá v tom, že nám pomáhá zařadit nově získané informace do rámců, které již máme vytvořené z minulých zkušeností. Problematické to začíná být ve chvíli, kdy příjemce sdělení tuto předchozí zkušenost má nulovou a vytváří se mu tedy obraz o zobrazovaných aktérech zcela nový. Tohoto jevu se dá samozřejmě snadno zneužít a manipulovat s tímto typem příjemce je velmi jednoduché a je nasnadě, že tento bude přijímat sociální konstrukci reality prezentovanou médií jako pravdivou (Jirák, Köppllová 2007, s. 144). Na druhou stranu není snadné

najít důkazy o skutečném působení médií na to, jak lidé rozpoznávají a pojmenovávají realitu (McQuail 1999, s. 396), o tom se podrobněji zmiňuje samostatná podkapitole věnovaná účinku médií.

Často jsou pohledy zobrazované médii na sociální skupinu zatíženy negativními konotacemi. Pokud se pozastavíme právě nad skupinou squatterů, ve velké většině případů se o nich bude mluvit především až ve chvíli, kdy se v souvislosti s nimi vyskytne nějaký problém. *„Na tomto způsobu re-prezentace se buduje reprezentativní zobrazování této sociální skupiny a dominantní význam tohoto zobrazení“* (Burton 2001, s. 195).

Na tomto místě je vhodné připomenout, že stejně jako média, i reprezentace je prvek, který je ovlivněn jak sdělovacím prostředkem, tak příjemcem. V reprezentacích se tedy často promítají dominantní postoje, přesvědčení a hodnoty (Burton 2001, s. 195).

3.2 Agenda setting

Protože se tato práce zabývá tím, jak média pracují s informacemi, které distribuují mezi širokou veřejnost, není od věci si popsat proces, pomocí kterého jsou prosazována určitá témata do veřejného diskurzu a zároveň jsou některá témata z tohoto diskurzu vylučována (Reifová 2004, s. 213). Tento proces se nazývá *agenda setting* neboli nastolování agendy a nalézá široké uplatnění především (ale nejen) ve zpravodajství. Pokud se jedná o zprávy v tiskové podobě, dá se velmi snadno poznat, co je v tu chvíli relativně nejdůležitějším tématem. Takovéto zprávy budou vždy na titulní straně, budou spojeny s velkým nadpisem a bude o nich větší část obsahu (například) novin, než u méně důležitého tématu. V televizním zpravodajství to již není tak jednoduché, ale opět velmi záleží na umístění a délce jednotlivé zprávy. Ale pro všechna zpravodajská média platí, že

nejsilnější a nejdůležitější sdělení je to, které se objevuje znovu a znovu den po dni (McCombs 2009, s. 26).

3.2.1 Dva stupně nastolování agendy

V konceptu nastolování agendy můžeme rozlišovat dva stupně. První stupeň, můžeme ho nazvat jako tradiční teorii, se zabývá procesem přenosu významnosti objektů. Zde je klíčovou otázkou, jaké téma je určováno jako významné. Lze tedy tvrdit, že u tohoto stupně nastolování agendy jde především o to, že říká lidem, o čem mají přemýšlet, jaká témata jsou důležitá. Druhý stupeň nastolování agendy se zaměřuje na to, jak je z mediální sféry přenášena významnost atributů do sféry veřejnosti. U tohoto stupně dominuje otázka, která z vlastností reprezentovaného objektu má přednost. Díky tomu tedy nastolování agendy nejen že nám říká, o čem máme přemýšlet, ale i jak o tom máme přemýšlet. Jak říká Červenka (2008, s. 29): *„Tento závěr zcela přirozeně vede k úvaze, že pokud nám média říkají, o čem přemýšlet a zároveň, jak o tom přemýšlet, zda skutečně do velké míry vlastně neurčují, co si myslíme.“*

3.2.2 Framing (rámcování)

V rámci této práce je důležitější druhý stupeň nastolování agendy, protože je zde zkoumáno, jak média reprezentují squat Klinika a lidi s ním spojené. Jaké tedy této budově a těmto lidem přiřazují atributy, vlastnosti a jak o tomto squatu máme přemýšlet.

Pokud tedy má být rozpracován onen druhý stupeň nastolování agendy, je dobré zde zmínit významný současný koncept rámcování neboli *framing*. Rámcování může označovat konkrétní rámec mediálního obsahu nebo proces rámcování, vznik rámců nebo jejich pronikání

z médií na veřejnost. Rámec (*frame*) je tedy důležitým nástrojem pro média, neboť uvádí obsah sdělení do kontextu a napomáhá uvědomit si, co je hlavním tématem, protože vybírá, vypichuje, zamlčuje a komentuje (McCombs 2009, s. 133).

Konkrétně lze proces rámcování vyjádřit takto: „*Rámcovat znamená vybírat určité aspekty vnímané reality a zvýšit jejich významnost ve sdělovaném textu tak, že se prosazuje určitá definice problému, kauzální vysvětlení, morální hodnocení či také doporučené řešení popisované záležitosti*“ (Becker a McCombs 1978, s. 301).

I když definic rámcování existuje velké množství a často se v některých aspektech rozcházejí, můžeme vybrat základní charakteristiky, které rámcování splňuje. Jsou to: organizace jako základní funkce rámce, principy uspořádání, struktura, symbolický charakter, trvání v čase a sdílení daného rámce. Často je také rámcování vnímáno jako mocenský proces (Červenka 2008, s. 31).

3.2.3 Priming (vypíchnutí)

Podobně jako u *framingu* i zde se jedná o jeden z konceptů, který je úzce spojen s konceptem nastolování agendy. Jedná se o kombinaci významností sdělovaného tématu v médiích (tyto významnosti jsou dané nastolením agendy a názory publika) a má možnost ovlivnit směřování jejich názorů například vůči jiným příbuzným tématům (Červenka 2008, s. 37).

Tento koncept je často vysvětlován za pomoci takzvané *common coding hypothesis* (Prinz 1990, s. 171). Ta říká, že věci, které vnímáme a činíme, které děláme, mají za následek aktivaci stejných reprezentací neboli společných kódů (Fraňek 2009, s. 2).

Primingem se zabývá především psychologie a to proto, že je to velmi vhodný nástroj pro ovlivnění myšlení lidí, aniž by si to bezpodmínečně uvědomovali. Na poli výzkumu fungování *primingu* bylo provedeno velké množství experimentů, které ukazují, jak tento koncept opravdu funguje a dokáže být mocným nástrojem. Příkladem může být experiment, který provedl Bushman (1998). Jeho hlavním cílem bylo zjistit, jak může násilí v médiích ovlivnit agresivní chování zkoumané osoby. Pokusné osoby byly rozděleny na dvě skupiny. První skupina sledovala film, ve kterém byl přítomen násilný obsah. Druhá skupina sledovala film bez násilného obsahu. Tím byl na pokusných subjektech vykonán *priming*, po kterém následoval test. V něm měly skupiny přiřazovat k předem zvoleným slovům vlastní asociace, vždy jednu s násilným charakterem a jednu bez něj. Výsledek testu byl ten, že osoby, které zhlédly film s násilným obsahem, si vždy vybavily pouze asociace s násilným charakterem a to pro obě kategorie asociací (Fraňek 2009, s. 2).

Psychologický základ konceptu *primingu* leží v selektivním chování lidí, kteří nemůžou svojí pozornost obracet ke všemu dění naráz. Aby přijímané informace bylo možné roztřídit a utvořit si o nich nějaký soud, používají k tomu předem vytvořené mentální struktury. *Priming* tak je jakýsi rozšiřující prvek nastolování agendy, je prostředkem, skrze který média ovlivňují veřejné mínění a mohou utvářet názory a postoje lidí (McCombs 2008, s. 123).

3.2.4 Gatekeeping

V procesu *gatekeepingu* (v doslovném překladu „hlídání brány“) se jedná o vybírání témat, která projdou pomyslnou branou a budou zpracovány na mediální obsahy a na ty, která branou neprojdou a nestanou se tak obsahem médií. V souvislosti s tím je uváděn další pojem a to je *gatekeeper*. To je člověk s určitou pozicí v médiích, která mu dovoluje

„střežit bránu“, kontrolovat a určovat, která témata bránou projdou a budou medializována a která ne. (Reifová 2004, s. 70).

Pojem *gatekeeping* vychází z práce sociálního psychologa Kurta Lewina, který se zabýval rozhodovacími procesy u rodinných nákupů. Ten zjistil, že informace, které zpracováváme, se k nám dostávají různými kanály a tyto kanály mají u svých začátků právě ony zmíněné brány (*gate areas*) a právě u nich dochází k přijímání rozhodnutí (McQuail 1999, s. 241).

Dříve se usuzovalo, že *gatekeeping* je záležitostí čistě subjektivního charakteru, tedy že při výběru témat, která budou medializována, má vliv pouze onen zmíněný *gatekeeper*. Postupem času se ale ukázalo, že témata vybíraná různými *gatekeepersy*, která mají šanci „podívat se za bránu“ se příliš mnoho podobají na to, že by měla být vybírána odlišnými jedinci. Tyto pravidelnosti mezi jednotlivými sděleními byly odhaleny za pomoci obsahové analýzy médií. Začalo být jasné, že obsah médií má tendenci formovat se podle jednotných pravidel. Důvodem těchto tendencí je pravděpodobně fakt, že pokud budeme srovnávat média jednoho společensko-kulturního uspořádání, najdeme v něm *gatekeepersy* s velmi podobnými a ustálenými představami o tom, co je pro příjemce mediálního sdělení zajímavé a co by chtěl v médiích najít. A tak se na místo konceptu subjektivního posouzení jednotlivce ujala teorie „zpravodajských hodnot“, která se opírá o právě zmíněné ustálené představy, co publikum v médiích zajímá (McQuail 1999, s. 241).

3.3 Účinky médií

Tato podkapitola je zaměřena na hlavní důvod studia médií. Jedná se o předpoklad, že média mají významné účinky a mohou tak ovlivňovat myšlení a chování příjemců.

Média mají mezi ostatními společenskými institucemi výjimečné postavení a existuje několik důvodů, proč tomu tak je. Například jsou schopny používat nové technologie, mají velký ekonomický potenciál a také široký rozsah, co se jejich činností týče. Ještě důležitější faktor je ten, že média jsou si vědoma toho, jak zajišťovat a řídit sociální komunikaci. Komunikace je proces, při kterém se každá ze stran (sdělovatel a příjemce) snaží ovlivnit tu druhou dle svých komunikačních schopností. Dá se tedy předpokládat, že média mají na své publikum účinný vliv (Burton 2001, s. 355).

Nejlepším důkazem je naše každodenní zkušenost s tím, jak každého z nás média ovlivňují. Na každého z nás alespoň někdy zapůsobí reklama tak, že jdeme a nakupujeme podle jejich doporučení, oblékneme se podle předpovědi počasí, mluvíme s přáteli o dění prezentovaném ve zprávách, koukneme se, o čem je film zmíněný upoutávce a podobně. Neustále tedy je naše přemýšlení korigována pomocí médií a tomu je přizpůsobeno i prostředí, ve kterém žijeme, protože téměř ve všech sférách našeho života se předpokládá, že víme o dění v širším světě. Tvoříme si díky médiím názory a není překvapující, že je tomuto účinku věnováno ve světě médií mnoho peněz a úsilí (McQuail 1999, s. 359).

V současnosti je možné si všimnout dvou hlavních proudů, které se zabývají studiem účinků médií na příjemce. Prvním z nich jsou tzv. kultivační teorie, které médiím přisuzují velkou moc a účinek a druhým jsou etnografické teorie, které předpokládají, že hlavní podíl aktivity v komunikaci mezi médiem a příjemcem leží v samotném příjemci a že si tedy nakonec mediované sdělení vytváří samo. (Burton 2001, s. 356)

Když se budeme zajímat konkrétně o samotné účinky médií, jsou často děleny do různých podkategorií. Těmto různým druhům účinků se věnují následující podkapitoly.

3.3.1 Krátkodobé a dlouhodobé účinky

Účinky můžeme dělit na základě účinnosti v závislosti na čase. Pokud se jedná o účinky, které na nás působí jednorázově a okamžitě, jsou to účinky krátkodobé. Pokud mluvíme o účincích dlouhodobých, jedná se o účinky nepřímé a zprostředkované.

Krátkodobé účinky dříve ve studiích médií byly považovány za něco, co může okamžitě působit na příjemce a vyvolat bezprostřední reakci. V rámci tohoto přístupu vznikla například tzv. teorie injekční stříkačky, kdy se předpokládalo, že pokud budeme aplikovat nějakou informaci skrze médium na široké publikum, všichni budou jednat stejně. Jenže stejně jako reagujeme například na očkování každý trochu jinak, i zde se postupem času přišlo na to, že každý člověk zachází s informacemi rozdílně. Každý žijeme jiný život (buď ve vzdáleně stejném prostředí) a řešíme jiné problémy. Jak uvádí Burton (2001, s. 357), příznivci této teorie hledali zastání například v případě masové paniky, která v roce 1939 vznikla po odvysílání rozhlasové inscenace *Válka světů* od H. G. Wellse. Vysílání působilo velmi věrohodně a tehdy došlo k tomu, že část posluchačů uvěřila tomu, že zemi napadli Marťané a tisíce z nich se vydali na úprk. Jak už bylo napsáno výše, neměla na toto chování vliv pouze ona informace z média, ale jednalo se o souhru několika okolností. Hlavně obecné povědomí o reálném nebezpečí války udělalo své.

Postupem času tedy docházelo k ustupování od konceptu krátkodobých účinků a začalo se přemýšlet o tom, že média na lidi účinkují spíše v dlouhodobějším horizontu a na místo změn v chování vyvolávají spíše změny například v hodnotovém systému příjemce a jeho názorech. Problematický koncept *dlouhodobých účinků* začne být ve chvíli, kde se ho pokusíme zkoumat a potvrdit. Z podstaty věci vyplývá, že se jedná o dlouhý časový úsek a tedy i časovou náročnost výzkumu. Dalším problémem je u těchto účinků projevujících se až za čas, že je nedokážeme jednoznačně oddělit od ostatních vlivů, které v čase působí

na zkoumanou osobu. Avšak Burton (2001, s. 358) píše, že základním problémem je potřeba „najít nějaké zvnějšnělé chování, které by změny v postojích či názorech představovalo.“

3.3.2 Obecné dělení dle McQuaila

McQuail (1999, s. 366) tvrdí, že se běžně rozlišují tři druhy účinků. Prvním z nich jsou účinky *kognitivní*, ty mají vliv na to, co a jak poznáváme a jaký si na to tvoříme názor. Druhým druhem jsou účinky *afektivní*, které ovlivňují emocionální stránku příjemce a díky tomu mají vliv na jeho rozpoložení. A třetím druhem jsou účinky, které mají *dopady na jednání* příjemce. Když se toto dělení objevilo, byla jednotlivým druhům přisuzována různá důležitost. Ve zde uvedeném pořadí se jedná o posloupnost od nejméně důležitého projevu účinku k nejvíce důležitému. Dnes je ale toto pořadí poněkud problematické, protože neplatí, že ve všech případech musí být jednání aktéra důležitější než například jeho myšlenkové pochody.

3.3.3 Konkrétní účinky médií

V této podkapitole budou představeny některé nejčastěji zmiňované konkrétní účinky médií, jak ale zmiňuje Burton (2001, s. 361-365), nejsou to účinky prokázané, ale předpokládané. Jak již bylo řečeno výše, je velmi těžko doložitelné, kdy se jedná pouze o účinek média.

Změna postoje, myšlení a poznávání: Jak zde bylo mnohokrát zmíněno, média mohou měnit naše myšlení a pohled na svět, tím, že přetvářejí postoje k druhým lidem nebo skupinám a tématům. Největší roli zde hraje pravděpodobně stereotypizace, která právě ovlivňuje to, jak se díváme na druhé a sami na sebe (Burton 2001, s. 361).

Kolektivní reakce/morální paniky: Média mohou vyvolávat nepodložené obavy, které se zpravidla projevují jako silné veřejné

prohlášení. Týká se to veřejných sfér našeho žití a jedná se například o pořádek, veřejné zdraví či dodržování zákonů. Do tohoto druhu účinku krásně zapadá zde již zmíněná událost s rozhlasovou inscenací *Válka světů* (s. 14) (Burton 2001, s. 361).

Individuální reakce / emocionální odezvy: Média mají schopnost vyvolávat emocionální i racionální odezvy. Může se to projevit například při sledování reklamy dejme tomu na omlazovací krém. U diváka nemusí dojít ke kritickému zhodnocení jeho funkčnosti, ale může dojít k vyvolání pocitu, že jeho vzezření není vyhovující a účinkem tedy je vyvolání snahy vypadat mladistvěji (Burton 2001, s. 361).

Nastolování agendy: Téma nastolování agendy je v této práci detailněji rozpracováno, na tomto místě tedy přibudou pouze koncepty, které výše nebyly zmíněny. Jedná se o rozptylující účinek médií, kdy média jsou schopny odvádět pozornost publika od důležitých témat a směřovat ji k méně důležitějším, ale pro médium například ekonomicky perspektivnějším (zábavnějším atd.). Dalším faktorem je jednotnost informací. Jedná se o to, že málokterá média mají prostředky na to, aby získávala zprávy samostatně a tak velká část z nich pochází od agentur. Tím pádem má publikum menší šanci se dozvědět něco z alternativních zdrojů a přistupuje na monotematický model zpráv. To se z logiky věci děje především u zahraničního zpravodajství, kde jsou nároky na finance vyšší (Burton 2001, s. 362).

Odcizení: Média jsou i možným zdrojem pocitu izolovanosti jedince. Oslabují v něm povědomí o sdílených hodnotách a od ostatních členů společností ho tím mohou vzdalovat (Burton 2001, s. 362).

Znecitlivění: Tato teorie je založena na předpokladu, že působením dlouhodobého mediálního vlivu člověk vůči němu znecitliví a stane se vůči němu imunní. Je to teorie nepodložená, ale často zmiňovaná především

lidmi, kteří se domnívají, že média snižují práh citlivosti na násilí (Burton 2001, s. 363).

Učení: Zde je situace celkem jasná, média evidentně mají schopnost nás učit, předávat nám nové poznatky a podobně. Většinou je tento aspekt vnímán kladně, ale jsou i názory, že může negativně ovlivňovat příjemce. Příkladem mohou být obavy z nápodoby (například násilného chování) (Burton 2001, s. 363).

Socializace: Média předkládají svým příjemcům normy a vzorce chování, které mu mohou pomoci při socializaci ve společnosti (Burton 2001, s. 363).

Společenská kontrola: Média mohou kontrolovat společnost výběráním určitých názorových postojů, které jí budou reprezentovány. Například podporou zákonů, podporováním shody ve společnosti a potlačováním argumentů, které by zpochybňovaly funkčnost společnosti, státu a podobně (Burton 2001, s. 363).

Definování skutečnosti: Média určují lidem co je skutečné, opravdové, normální a správné. Tento atribut médií je součástí konstrukce sociální reality (Burton 2001, s. 363).

Podpora a posilování dominantní ideologie: Tento účinek je velmi blízký předchozímu definování skutečnosti. Média totiž mohou podporovat například převažující pohled na mocenské vztahy mezi skupinami ve společnosti a tím se stávají společenskou a kulturní silou elity a privilegovaných jedinců, kteří udržují nadvládu nad ostatními členy společnosti – podporují hegemonii, která má jako forma moci tu vlastnost, že je téměř neviditelná (Burton 2001, s. 364).

Zpětný (reciproční) účinek: Pokud se nějaká událost stane předmětem médií, je nasnadě, že jí to může ovlivnit (Burton 2001, s. 364).

Trivializace: A konečně poslední účinek zmíněný Burtonem má tu povahu, že veškerá témata objevující se v médiích jsou zjednodušována tak, aby byla přístupná co největšímu publiku. Problém je zřejmý, díky tomu často dochází k dezinformování nebo alespoň zjednodušení sdělovaného tématu tak, že příjemce není schopen o něm komplexně přemýšlet (Burton 2001, s. 365).

4 METODOLOGIE

Základní metodou použitou v této práci pro analyzování získaných dat je obsahová analýza. Jedná se o jeden z nejstarších a nejrozšířenějších přístupů v sociálních vědách (Hájek 2014, s. 54). Klasická Berelsonova (1952, s. 18) definice zní, že obsahová analýza je „výzkumná technika k objektivnímu, systematickému a kvantitativnímu popisu zjevného obsahu komunikace“. Poněkud problematičtější se může v této definici zdát slovo „objektivnímu“, protože jak víme, k dokonalé objektivnímu přístupu nedospěje bohužel žádný výzkumník. Můžeme se o to tedy pouze pokusit v maximální možné míře.

Dalším bodem, který by se dal zpochybnit, je spojení „popis obsahu komunikace“. Problematické je zde především to, že nemůžeme dokonalé oddělit obsah komunikace ani od média, které ho předává ani od příjemce. Vždy je zde prostor pro interpretaci obsahu na obou stranách. Hájek (2014, s. 54) proto uvádí, že by bylo „vhodnější mluvit o analýze komunikace bez toho, že by se analýza soustředila na její obsah“. Důvodem, proč se i přesto nadále setrvává u spojení obsahová analýza, je pak to, že existuje obrovské množství rozličných druhů lidské komunikace. Možností, jak se vyhnout onomu obsahu, je termín *textová analýza*. Ten se dá samozřejmě použít, pouze pokud zpracováváme data v podobě psaných textů, jak je tomu i ve zde prezentovaného výzkumu.

4.1 Výběrový soubor

Zkoumaný soubor dat jsou veškerá mediální sdělení domácího zpravodajství dostupná z databáze společnosti Anopress IT, která se zabývá profesionálním monitoringem českých médií. Jedná se o přepis televizního, rozhlasového i veškerého psaného zpravodajství včetně internetových zdrojů. Období, od kterého byla data hledána, byl listopad 2015, a první relevantní článek zaznamenaný v médiích je datován ke 2. 12. 2014. K poslednímu rozšíření zkoumaného vzorku došlo na konci

února 2016 a poslední článek je z 12. 2. 2016. Jednotlivé články byly v databázi Anopress hledány za pomoci těchto klíčových slov: *Klinika, squat, autonomní, sociální, centrum*. Z takto získaného korpusu byly duplicitní články/sdělení (např. stejný článek v různých médiích) a články, které se netýkaly zvoleného tématu. Celkový počet získaných textových souborů zbavených duplicitních a nevhodných se zastavil na čísle 369.

4.2 Kvantitativní a kvalitativní obsahová analýza

V této části práce se jedná o metodologický postup při aplikování obsahové analýzy. Nejedná se však o čistě kvantitativní obsahovou analýzu, ale o kombinaci kvantitativní a kvalitativní. Tuto metodu popisují Mertl a Hejnal (2013, s. 147) jako tzv. korpusový přístup. Kvantitativní část se skládá z většího množství dat a je zpracovávána automaticky pomocí počítačových programů. Kvalitativní část je obsažena v systematickém výběru konkrétních slov z celkového korpusu, která odpovídají potřebám výzkumu a z nich následná tvorba tematických celků.

Prvním krokem bylo vyhledání nejčastěji používaných slov v celkovém výběrovém souboru článků. K tomuto účelu byl požit program MAXQDA, konkrétně modul MAXDictio a funkce *word frequencies*. Za pomoci nástroje *lemmatize word* (tzv. lematizace – slovo je převedeno do základního tvaru) bylo dosaženo první redukce počtu slov.

Tento nástroj se však vyjevil jako nedostatečný, pravděpodobně díky nedokonalému přizpůsobení programu na češtinu. Bylo tedy nutné provést redukci o slova s různým tvarem ale stejným významem. Do výběru byla zařazena pouze slova, která se ve vybraném souboru článků objevila minimálně padesátkrát. V nich byla provedena selekce slov jakožto nositelů významu. To znamená, že byly ze seznamu odstraněny zájmena apod.

Potud tedy kvantitativní část analýzy, která nedává mnoho prostoru pro chybu způsobenou badatelem. Jediným hybným faktorem je zde hranice frekvenčního výskytu, v tomto případě stanovená na padesát. Další odstraněná slova ze seznamu byla ta, která bez potřebného kontextu jsou jaksi nicneříkající, často místní a časová určení (např. dnes) a která by dle osobního úsudku nebyla vypovídající.

Zde je onen výše zmíněný prostor pro chybu, kdy se může stát, že badatel zavede vlastní významový systém namísto toho, aby ho odvodil z obsahu. I když se tomu badatel snaží vyhnout, vždy je takovýto výběr potenciálně deformovaný (McQuail 1999, s. 308). To je i důvod, proč je takovýto typ výzkumu vždy jedinečný. Pokud by ten samý výzkum byl proveden znovu a stejnou metodikou, avšak jiným badatelem, vždy se dopracuje k alespoň trochu odlišnému výsledku.

Takto vytvořený slovník čítá 29 slov. Ta byla rozdělena do jednotlivých tematických celků, podle toho jestli se jedná o aktéry (6), instituce (5), činnosti (5) nebo atributy (5).

Tabulka č. 1: Rozdělení slovníku na tematické celky

Tematické celky	Počet slov
aktéři	6
instituce	5
činnosti	5
atributy	5
Celkem	21

Zdroj: Vlastní zpracování, 2016

5 PRAKTICKÁ ČÁST

Od obsazení budovy Kliniky squattery se začaly v médiích všech druhů objevovat zprávy o tomto místě a jeho obyvatelích. Úkolem této části práce je zjistit, jak je Klinika v těchto médiích reprezentována. Jeví se toto obsazení budovy jako problematické? Je chování ve squatech chápáno jako problém? A vážou se na toto téma nějaké předsudky? Podobných výzkumných otázek by mohlo být vyloženo mnoho, avšak zde zvolený přístup je induktivní, tzn., vychází ze zpracovaných dat (viz. Kapitola metodologie).

Při odvozování významů jednotlivých slov je vycházeno z předchozího nastudování tématu a samozřejmě také z poznatků nabitých v rámci zpracovávání textů, kterých byl dostatečně reprezentativní vzorek na to, aby se dalo vysledovat, v jakých kontextech média s konkrétními slovy pracují. Pro jistotu budou uvedeny příklady použití, u nichž je přímo uveden zdroj.

5.1 Aktéři

V tomto tematickém celku si představíme nejčastěji zmiňované aktéry z celého korpusu dat. Jedná se o celkový počet 1268 zmínek, přičemž v tabulce č. 2 jsou uvedeny konkrétní počty u jednotlivých aktérů a procentuální vyjádření podílu z celkového počtu všech vybraných aktérů.

Tabulka č. 2: Nejčastěji zmiňovaní aktéři

Aktér	Počet	%
aktivisté	444	35,02
uprchlík	366	28,86
squatteři	181	14,27
policista	119	9,38
bezdomovec	85	6,70
dobrovolník	73	5,76
Celkem	1268	100

Zdroj: Vlastní zpracování, 2016

Z tabulky se dá jednoduše vyčíst, že nejčastěji zmiňovaným aktérem v celém korpusu jsou *aktivisté* a to více než dvojnásobně oproti *squatterům*. Z toho lze usoudit, že výše zmíněná debata týkající se pojmenování místa (squat vs. autonomní sociální centrum) se v médiích tolik netýká pojmenování lidí, kteří v Klinice žijí, či nějak participují na jejím chodu. Označení aktivista vládne nad označením squatter v poměru 2,5 : 1. Rozhodně se tedy nedá tvrdit, že by média cíleně informovala o lidech, kteří jsou nějak spojení s Klinikou úmyslně ve spojení se squattingem, na který je v České republice nahlíženo v negativních souvislostech. (Myšák 2013, s. 44).

„Od března 2015, kdy iniciativa Klinika vyhrála veřejnou soutěž vyhlášenou Úřadem pro zastupování státu ve věcech veřejných, mají aktivisté budovu oficiálně ve správě a od té doby proběhlo mnoho změn.“ Voj, 2. 12. 2015, romea.cz

Dalším zjištěním je to, že druhý nejčastější aktér v souvislosti s Klinikou je *uprchlík*. To pramení především z toho, že v rámci fungování Kliniky bylo organizováno mnoho věcných sbírek pro uprchlíky a obecně lidé z Kliniky mají k tomuto tématu velmi blízko. Mnoho z nich se podílelo a stále podílí na dobrovolnických pracích ať už u nás (např. na pražském hlavním nádraží) nebo přímo na tzv. „Balkánské cestě“. Z toho se dá odvodit, že medializovanost celého případu Kliniky je opravdu (jak již bylo

řečeno v úvodu) z velké části spojena se současnou migrační vlnou do Evropy. K tomuto tématu se váže i aktér dobrovolníka.

„Lidé, kterým není lhostejný osud uprchlíků, se prostřednictvím internetu domlouvají na koordinaci pomoci i finančních a materiálních sbírkách.“ 20. 10. 2015, novinky.cz

S desetiprocentním zastoupením zde figuruje *policista*. To již tak překvapivé není, jelikož squaty jsou už z jejich definice obecně spojeny s bytovou problematikou a majetkoprávními spory v důsledku nelegálního užívání objektů. A vzhledem k tomu, že se squatteři jen velmi neradi (stejně jako kdokoliv jiný) vzdávají svého bydlení, do kterého navíc často investují finanční i jiné prostředky, aby ho upravili k obrazu svému, dochází k násilnému vystěhování a k tomuto účelu je využíváno služeb policistů.

„O kliniku začali aktivisté bojovat v prosinci minulého roku. Tehdy ji obsadili a začali v ní uklízet. Po několika dnech je však vyklidili policisté.“ Adam Váchal, 17. 2. 2015, Mladá fronta Dnes

V souvislosti s *bezdomovci* a Klinikou se v médiích mluví především o tom, že současní obyvatelé nahradili v objektu ty předcházející, i když samozřejmě oficiálně tam nikdo nepobýval. To byli podle médií právě bezdomovci a s nimi také relativně často zmiňovaní drogově závislí.

„V poliklinice na pražském Žižkově, která je několik let neobývaná, se skupina mladých lidí snaží vytvořit neziskové sociální centrum. Dům, který v posledních letech obývali bezdomovci a drogově závislí, aktivisté během víkendu na své náklady vyklidili.“ 2. 12. 2014, Blesk.cz

5.2 Instituce

Zde budou představeny jednotlivé nejpočetněji zastoupené instituce ve zkoumaném souboru dat. V tomto případě nejsou instituce vnímány z pohledu sociologie jako předávané způsoby jednání a chování, ale spíše jako organizace (i když samozřejmě pojmy instituce a organizace se dokonale nepřekrývají, k pochopení vnímání slova instituce to v tomto případě postačuje).

Tabulka č. 3: Nejčastěji citované instituce

Instituce	Počet	%
police	717	50,82
stát	352	24,95
společnost	194	13,75
veřejnost	95	6,73
rodina	53	3,76
Celkem	1411	100

Zdroj: Vlastní zpracování, 2016

Nejzajímavější výskyt je v této tabulce rozhodně u instituce *police*. Jak již bylo zmíněno výše, přítomnost policistů zde překvapením není, ovšem přítomnost instituce police s více než 50% podílem ze všech institucí je důležitou informací. Police symbolicky vyjadřuje jistý represivní nástroj, který slouží k potlačení deviantního chování a pokud je zde takto silně zastoupena, je jisté, že média vysílají k příjemci jasný signál o tom, že v případě squatu Klinika se děje něco nepatřičného, něco vůči čemu je nutno tuto represivní složku použít a to pravděpodobně (vzhledem k počtu výskytů) naprosto legitimně a opakovaně. Takto častý výskyt má ještě druhý důvod, kterým je spojování lidí z Kliniky s levicovými extrémisty a anarchisty, kteří pořádali několik demonstrací v souvislosti se zásahy police. Jsou zde proto uvedeny příklady obou typů výskytu.

„Státem vlastněný objekt, který obývali bezdomovci, vloni obsadili squatterři, uklidili jej a několik dní v něm provozovali sociální centrum. Aktivisty poté vyvedla policie.“ ČTK, 13. 4. 2015, tyden.cz

„Anarchisté se ve svých projevech vraceli k policejnímu zásahu z předchozích dní, který považují za projev represe. "Nenecháme se zastrašit. Nazývají nás dokonce teroristy," zaznělo mimo jiné z megafonu. Jde o zásah, který v úterý provedla policie na několika místech Česka.“ ČT24, 1. 5. 2015, CT24.cz

Další velmi početný výskyt (tentokrát se čtvrtinovým zastoupením) instituce nám ukazuje, že do problematiky Kliniky je poměrně silně zapojen stát. Jakožto majitel budovy, o kterou se jedná, má samozřejmě největší pravomoci k řešení této otázky. Výskyt této instituce zde tedy není ničím překvapivým.

„Bývalou polikliniku na Žižkově hodlá stát do několika dnů převést pod Generální inspekci bezpečnostních sborů (GIBS). Budovu mají od března v pronájmu aktivisté, kteří si z ní udělali sociální centrum. Nyní objekt zřejmě budou muset opustit.“ iDNES.cz, 13. 4. 2015, praha.iDNES.cz

Přítomnost společnosti se 14% zastoupením a poměrně málo zastoupené (7 %) veřejnosti nám ukazuje na to, že problematika Kliniky není izolovaným problémem, který by se netýkal nikoho jiného krom aktivistů/squatterů a státu potažmo města. Důvod je zřejmý a jde především o to, že Klinika svými činnostmi překročila rámec běžného squatu, který slouží až na výjimky pouze squatterům. Jak již bylo popsáno výše, na Klinice se pořádají nejrůznější přednášky, semináře, je zde kavárna s knihovnou, zahrada apod. a to vše je volně přístupno široké veřejnosti. Klinika zakládá svojí existenci právě na tom, že by měla být prospěšná společnosti a to se promítá i do okruhu zainteresovaných lidí,

kteří patří do jednotlivých institucí. A to následně ovlivňuje obsah mediálních sdělení o ní.

Může se zdát, že česká společnost má jiné důležitější starosti než další vystěhovaný pražský squat a pár ran, které při tom padly.
Jakub Patočka, 16. 12. 2014, DenikReferendu.cz

O spojení *rodiny* a Kliniky se média zmiňují zejména díky zapojení lidí z Kliniky do pomoci uprchlíkům a jejich rodinám při aktuální migrační vlně do Evropy.

„Na nevládní organizace se obracejí lidé, kteří chtějí pomáhat uprchlíkům. Nabízejí ubytování, zaměstnání, podporu rodinám s dětmi či dobrovolnickou práci.“ ČTK, Michal Komárek, 3. 9. 2015, romea.cz

5.3 Činnosti

Zde jsou představeny činnosti, které jsou v médiích nejčastěji zmiňované ve spojitosti s Klinikou. Je to poměrně zajímavá kategorie, protože k objasnění situace kolem svalu Klinika je velmi důležité zjistit, jaké činnosti jsou s tímto děním spojeny.

Tabulka č. 4: Nejčastěji citované činnosti

Činnost	Počet	%
vlastnit	292	37,97
squatting	140	18,21
obsadit	139	18,08
chátrat	102	13,26
pomáhat	96	12,48
Celkem	769	100

Zdroj: Vlastní zpracování, 2016

Celkem jasně zde dominuje činnost *vlastnit* s více než třetinovým zastoupením. To překvapením samozřejmě není, logicky to pouze reflektuje zde již několikrát zmiňovanou myšlenku, že hlavním tématem kroužícím kolem Kliniky jsou majetkoprávní spory o vlastnictví respektive spíše užívání budovy.

„ ...jde o peníze daňových poplatníků, kteří v podstatě platí jejich údržbu. "V případě, že se něco stane, tak budeme z našich daní platit třeba asanační práce. Je neuvěřitelné, že stát může vlastnit majetek, o který se prostě vůbec nestará. Pokud o něj nemá zájem, tak má být mechanismus, který nařídí v určitém krátkém čase, aby se toho objektu zbavil," myslí si historik.“ Markéta Šrajbrová, 4. 3. 2015, iHNed.cz

Další činností je *squatting*. Byť se v této tematické kategorii nevyskytuje ve tvaru infinitivu, bylo sem toto slovo zařazeno. Zprv je to cizí slovo, což poněkud omezuje možnosti skloňování (*squatovat* se až na výjimky nepoužívá) a především ve zkoumaných médiích je *squatting* zasazován do kontextu činnosti. Když se dostaneme k jeho frekvenci použití, pokud se bavíme o *squatu* Kliniky, je samozřejmé, že se v médiích referuje o *squattingu* jako činnosti ve *squatu* probíhající.

„Squatting má letitou tradici. Podstatné jméno squatter bývá překládáno z americké angličtiny jako nezákonný osadník a z

britské pak jako samozvaný nájemník. Jistě, jde o nezákonné užívání nemovitosti v cizím vlastnictví. Jedná se však výhradně o budovy vybydlené, většinou léta nepoužívané, a squatterů tak přitahují pozornost veřejnosti k jednotlivým skandálními kauzám, kdy se z architektonických skvostů postupně stávají smutné pomníky lidské nevšímavosti a ignorance. Stačí vypočítat několik budov v Praze, které squatterů od roku 1989 alespoň na krátkou dobu obsadili.“ 31. 05. 2015, Reflex.cz

Obsadit a chátrat jsou činnosti, které jsou neodmyslitelně spjaty se squattingem. Většinou obsazení budovy squatterů předchází její chátrání, což je důsledkem nezájmu vlastníka o objekt. V tu chvíli se daný objekt začne jevit jako ideální pro squatting, protože objekt je opuštěný a pozbývající využití.

„Téměř stejný scénář se koncem minulého roku odehrál i na pražském Žižkově. Tam aktivisti obsadili budovu bývalé polikliniky, ve které zřídili komunitní centrum. Stát, který dům do té doby nevyužíval, se o něj vzápětí přihlásil a zasahovala policie.“ Bohumil Klepetko, 11. 5. 2015, ČT 24

Slovo *pomáhat* se v tomto případě váže na onu blízkost lidí z Kliniky k dobrovolnické práci. 11% zastoupení vyjadřuje, že tato činnost hraje v působení Kliniky nemalou roli a je médiu neopomenutá. 11 % se možná nezdá mnoho, ale pokud vezmeme v úvahu relativnost tohoto údaje, je to o něčem jiném. Už jen to, že se toto slovo vyskytuje mezi šesti nejfrekventovanějšími činnostmi, hovoří o opaku.

„Čeští a s nimi několik německých dobrovolníků pomáhají hlavně promočeným a prokřehlým dětem a ženám. V noci vaří teplý čaj. A neustále s migranty mluví a podávají jim důležité informace.“ 25. 10. 2015, denik.cz

5.4 Atributy

V případě zde vybraných atributů se jedná o vlastnosti, které jsou nejčastěji v souvislosti s Klinikou věcem či lidem přiřazovány.

Tabulka č. 5: Nejčastěji citované atributy

Atribut	Počet	%
kulturní	157	25,53
bezpečnostní	152	24,72
politický	144	23,41
občanský	99	16,10
lidský	63	10,24
Celkem	615	100

Zdroj: Vlastní zpracování, 2016

Kulturní je zde vázáno především s kulturním programem Kliniky, popřípadě bývá o Klinice referováno v médiích jako o kulturním centru. Dá se tedy vysledovat jisté propojení s kulturou.

„Na demonstraci navazuje večerní kulturní program na mnoha místech České republiky i za hranicemi, v podobě koncertů, divadel, básnických recitací nebo promítání.“ 24. 1. 2015, prazskypatriot.cz

„Dokonce, jako v případě pražského autonomního a kulturního centra "Klinika", nechá represivní složky Policie ČR potlačovat pokusy místních občanů tato místa oživit a rekonstruovat.“ Redakce DK, 18. 12. 2014, Deník Referendum

O přívlastku *bezpečnostní* se v médiích hovoří ve spojení s Klinikou ve dvou případech. Prvním je již zmíněná pomoc migrantům na jejich cestě do Evropy, kdy je pozornost médií zaměřená na bezpečnostní situaci, popřípadě bezpečnostní složky zapojené v této migrační vlně. Druhým případem je zmínka o možném budoucím uživateli státního objektu bývalé plicní kliniky. Během trvání projektu se několikrát objevila

informace, že o objekt má zájem Generální inspekce bezpečnostních sborů. V tom případě by samozřejmě squatteři museli Klinku opustit.

„Skupině Syřanů se podařilo koupit lístky na vlak do Vídně. Po třiceti kilometrech cesty však vlak zastavil. Maďaři je chtěli dostat z Keleti do sběrného tábora, proto na ně nastražili tuto léčku. Víte, celý problém tkví v tom, že s nimi neumí komunikovat. Z vlastní zkušenosti vím, že Maďaři komunikují s těmi lidmi prostřednictvím příkazů skrze bezpečnostní složky - těžkooděnce, policii.“ s. n., 12. 9. 2015, aktualne.cz

„Smlouva byla uzavřena na jeden rok. V březnu příštího roku ji tedy bude nutné prodloužit. To se však nestane v případě, pokud o objekt projeví zájem Generální inspekce bezpečnostních sborů (GIBS).“ Martin Bajtler, 3. 12. 2015, Mladá fronta Dnes

Prívlastek *politický* je užíván v mnoha různých spojeních a nedá se jednoznačně určit pouze jeden důvod, proč je zde tak často používán. Proto jsou zde pro představu uvedeny alespoň dva konkrétní případy užití.

„Squatteři v současnosti sice přicházejí s myšlenkou, že hájí zájmy veřejnosti, někomu se to politicky a společensky líbí, nicméně policie dům vyklidí a už není možnost se znovu vrátit na začátek.“ Lukáš Rychetský, 1. 4. 2015, A2

„Squateři si nadto začali čím dál promyšleněji vybírat své terče, začali přemýšlet více politicky. Daří se jim ukazovat neobhajitelné spekulace, jejichž cílem je dosáhnout zničení pěkných domů na místech, která mají větší cenu než ohrožené stavby.“ Jakub Patočka, 3. 1. 2015, DenikReferendum.cz

Použití atributu *občanský* se váže především na to, že fungování kliniky vychází z občanské iniciativy a samotný projekt Klinika bývá označován jako občanská iniciativa.

„Dokážou s budovami pomoci aktivisté? Například za objekt v Jeseniově ulici na pražském Žižkově "bojovala" občanská iniciativa Klinika.“ Pavlína Nouzová, 30. 12. 2014, iHNed.cz

Pokud nacházíme ve zkoumaných člancích přívlastek *lidský*, je to především opět kvůli spojení Kliniky a současné migrační vlny, kdy jsou diskutovány podmínky a zacházení s migranty.

„Všichni tušíme, že je to špatně. Nezávisle na tom, co si myslíme o islámu. Podle mezinárodních dohod musíme uprchlíky po 42 dnech z detenčních center propustit, a to i tehdy, když jsou ilegální a pořádně ani neznáme jejich identitu. To je obrovské riziko. Je to jednak lidsky kruté, jednak nebezpečné.“ Anna Skálová, 29. 9. 2015. prazskypatriot.cz

5.5 Shrnutí

Z výše uvedené analýzy mediálních sdělení vzešlo několik poznatků, které zde budou shrnuty.

První zajímavý poznatek je ten, že pokud se média zmiňují o lidech účinkujících na squatu Klinika, nazývají je spíše aktivisty než squatterry, což jednoznačně pomáhá ke zlepšení jejich mediálního obrazu. Na rozdíl od squatterů totiž nejsou aktivisté prvoplánově spojováni s něčím nelegálním. Squatteři mají nelegální činnost již v definici svého pojmenování, protože squatter je někdo, kdo obývá budovu nelegálně.

Dalším získaným poznatkem je ten, že velká část mediálních sdělení obsahujících Kliniku pojednává o jejím zapojení při zvládnutí migrační krize, která zasáhla Evropu v době psaní této práce. Pořádání

materiálních sbírek, výjezdy přímo do krizových oblastí na tzv. „Balkánské cestě“ i pomoc migrantům přímo v České republice, jsou činnosti, které často česká média zmiňují ve spojení se squatem Klinika. U tohoto poznatku se nedá jednoznačně říct, zda se jedná o předávané sdělení, které by u publika vytvářelo čistě negativní nebo pozitivní obraz o squatu Klinika. Může za to současná názorová rozpolcenost české veřejnosti, mezi kterou vznikly jakési dva tábory, kdy se jeden hlásí k pomoci migrantům a druhý naopak odmítá jakoukoliv pomoc a přijímání migrantů. Zde je nutné podotknout, že výše vylíčené schéma dvou táborů je velmi zestručněný nástin situace, která je ve skutečnosti mnohem složitější a zasloužila by svůj vlastní výzkum.

Následující získaný poznatek vypovídá o tom, že asi nejčastěji zmiňované téma v souvislosti s Klinikou jsou majetkoprávní spory Kliniky a státu. V očích publika to samozřejmě nevrhá dobré světlo na zde působící aktivisty, protože v souvislosti s tímto tématem je zmiňován problém s legálností celého projektu, kdy aktivisti sice většinu času pobývají a užívají Kliniku legálně, ale v případě zrušení povolení odmítají Kliniku opustit a přenechat její užívání státu.

S tím úzce souvisí zjištění, že ve spojení se suatem Klinika se v médiích často mluví o policii. A to především v případech, kdy je policie použita jako represivní nástroj k vymáhání úřední moci. To poněkud kazí mediální obraz o aktivistech působících na Klinice, protože podle výzkumu veřejného mínění provedeného společností Ipsos (Policie ČR 2007) dosahuje důvěra veřejnosti v práci Policie ČR plných 85 %, z čehož 21 % respondentů deklaruje naprostou důvěru v tento orgán. Pokud tedy dochází k násilnému vystěhování Kliniky policií, pravděpodobně většina příjemců tohoto sdělení bude věřit, že k takovému zásahu dochází po právu a aktivisté svým setrváváním jednají protizákonně.

Pokud bychom se zaměřili na některá další slova, která jsou pojena s Klinikou, mají na sebe navázána negativní konotace a dalo by se

předpokládat, že se objeví v mediálním sdělení, které se týká squatu nebo squattingu obecně, například výraz bezdomovec, drogově závislý a anarchista, zjistíme, že sice k jejich používání dochází, ale (s výjimkou bezdomovce) ne tak často, aby byly zařazeny do slovníku nejfrekventovanějších slov a pouze v nepřímých souvislostech.

6 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jak média reprezentují squat Klinika ve zkoumaném období prosince 2014 do února 2016.

Provedená analýza ukázala, že se jedná o kombinaci několika faktorů, které skládají celkový mediální obraz tohoto squatu. Tento obraz se skládá z několika částí kterými jsou lidé působící na Klinice (aktivité/squatterři), činnost spojená s fungováním Kliniky (programové zaměření tohoto projektu a účast na zvládnání migrační vlny) a v neposlední řadě procesy spojené s problematikou práva na užívání budovy Kliniky patřící státu.

Některé části celkového mediálního obrazu mají na publikum účinek vytváření pozitivního obrazu, některé naopak přispívají k negativnímu vnímání squatu Klinika a některé působí veskrze neutrálně, přičemž nebylo zjištěno, že by některý z těchto přístupů výrazně převažoval nad ostatními.

Vzhledem k povaze získaných poznatků, kterých bylo dosaženo za pomoci obsahové analýze korpusu textů, se tedy nedá jednoznačně určit, zda média reprezentují squat Klinika negativně nebo pozitivně.

Pokud zahrneme osobní vnímání autora této práce, můžeme konstatovat, že se jedná o výsledek spíše neočekávaný. Vzhledem k povaze vnímání squattingu veřejností, panoval na začátku této práce předpoklad převažující negativní reprezentace Kliniky v médiích. A to především z důvodu spojování squattingu s nelegálními činnostmi jako je užívání drog a extremistickými sklony squatterů, což se v případě reprezentace squatu Klinika nepotvrdilo.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

7.1 Knižní zdroje

BECKER, L a MCCOMBS, M. The role of the press in the determining voter reactions to presidential primaries. *Human Communication Research*, č. 4. s. 301-307. 1978.

BURTON, G. Úvod do studia médií. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001. Studium. ISBN 80-85947-67-6.

BUSHMAN, B. J. Effects of media violence on the accessibility of aggressive constructs in memory. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 1998, vol. 24, no. 5, p. 537–545.

ČERVENKA, J. *Agenda-setting: teoretické přístupy*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2008. ISBN 978-80-7330-151-4.

HÁJEK, M. Čtenář a stroj: vybrané metody sociálněvědní analýzy textů. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-161-9.

HALL, S. (ed.). *Representation: cultural representations and signifying practices*. 1st pub. London: SAGE Publications, 1997. Culture, media and identities. ISBN 0-7619-5432-5.

JIRÁK, J. a B. KÖPPLOVÁ. Média a společnost. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4

MCCOMBS, M. E. *Agenda setting: nastolování agendy: masová média a veřejné mínění*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-591-2.

MCQUAIL, D. Úvod do teorie masové komunikace. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-200-9

MYŠÁK, J. Mediální obraz squatera v českém tištěném zpravodajství: bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2013.

PRINZ, W. A common coding approach to perception and action. In Relation between perception and action. NEUMANN, O.,; PRINZ, W. (eds.). Berlin: Springer-Verlag, 1990. s. 167-201.

7.2 Elektronické zdroje

MERTL, J., HEJNAL, O. Metafory, bezdomovci a média: Metodologický nástin využití analýzy metafor a podpůrného softwaru (MAXQDA a AntConc). AntropoWebzin [online]. 2013, no. 4 [cited 20-04-16], p. 145–153. Available from <http://www.antropoweb.cz/webzin/index.php/webzin/article/view/176/175> .

FRANĚK, Marek. Priming aktivující sociální stereotypy a výkon v mentálním testu. E-psychologie : Elektronický časopis ČMPS [online]. 2009, roč. 3, č. 2. Dostupný z WWW: <http://www.e-psycholog.eu/pdf/franek.pdf>

KLINIKA. *Projekt: Autonomní sociální centrum Klinika*. [online]. 2014. [14.4.16]. Dostupné z: <http://451.cz/projekt.pdf>

OXFORD DICTIONARIES. *Squat* [online]. 2016. [14.4.16]. Dostupné z: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/squat>

POLICIE ČR. *Výzkum společnosti IPSOS TAMBOR* [online]. 2007. [14.4.16]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/vyzkum-verejneho-mineni.aspx>

8 RESUMÉ

This bachelor thesis analyzes the representation of a well known Prague squat 'Klinika' in the Czech media. The entire thesis is divided into three main parts. First part is largely theoretical and deals with the theoretical concepts of representation in media, agenda setting and the influence of media on the recipient. The second part is methodological and deals with the methods used during the analysis. In the last part, the entire corpus containing all Czech media coverage from december 2014 to february 2016 is thoroughly analyzed. A content analysis method has been used to analyze this data. The conclusion of this thesis answers the question of how is the 'Klinika' represented in Czech media.

9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Fotografie dokumentující stav budovy po převzetí a před obnovením squattery.

Zdroj: Klinika. Fotogalerie. [online]. 2016. [14.4.16]. Dostupné z <http://klinika.451.cz/fotogalerie/> (accessed April 16, 14)

Příloha č. 2

Kavárna sloužící zároveň jako knihovna.

Zdroj: Klinika. Fotogalerie. [online]. 2016. [14.4.16]. Dostupné z: <http://klinika.451.cz/fotogalerie/> (accessed April 16, 14)

Příloha č. 3:

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1: Rozdělení slovníku na tematické celky.....	21
Tabulka č. 2: Nejčastěji zmiňovaní aktéři.....	23
Tabulka č. 3: Nejčastěji citované instituce	25
Tabulka č. 4: Nejčastěji citované činnosti	28
Tabulka č. 5: Nejčastěji citované atributy.....	30